

Målnummer:	Ö4150-03	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2004-05-28		
Rubrik:	Fråga om tillämpligheten av insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen (1987:672) när skattemyndigheten efter konkursbeslutet omtaxerat en hyreshusenhet till småhusenhet och gäldenären till följd härav inte var bokföringsskyldig under den tid som anges i bestämmelsen.		
Lagrum:	2 kap. 9 § konkurslagen (1987:672)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1946 s. 486• NJA 1966 C 1114• NJA 1977 s. 467• NJA 1982 s. 328• NJA 2002 s. 463		

REFERAT

Luleå tingsrätt

Venantius AB ansökte vid Luleå tingsrätt om att G.E. skulle försättas i konkurs. Till stöd för ansökningen åberopades att G.E. solidariskt med sin hustru E.E. enligt en dom av Hovrätten för Övre Norrland var betalningsskyldig till Venantius för en skuld på 404 108 kr jämte ränta samt att G.E. hade delgivits en uppmaning enligt 2 kap. 9 § konkurslagen att betala skulden men underlåtit att göra detta.

G.E. bestred konkursansökningen. Han åberopade bl.a. att han inte var bokföringsskyldig och att 2 kap. 9 § konkurslagen därför inte var tillämplig i målet.

Tingsrätten (rådmannen Bengt Stenudd) anförde i beslut den 10 april 2003:

Enligt 1 kap. 2 § 2 stycket konkurslagen (1987:672) avses med obestånd eller insolvens att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och att denna oförmåga inte är endast tillfällig. Enligt 2 kap. 9 § samma lag föreligger en presumtion för insolvens i fall då gäldenär, som är eller senare än ett år före konkursansökningen har varit bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078), har av en borgenär uppmanats att betala klar och förfallen skuld men underlåtit att göra detta inom en vecka och borgenären begär gäldenären i konkurs inom tre veckor därefter och skulden då ännu inte är betald. Presumtionen innebär att gäldenären, om nu angivna förutsättningar är uppfyllda, skall anses insolvent om inte annat visas. G.E. delgavs den 19 februari 2003 genom spikning betalningsuppmaning avseende förfallet lånebelopp jämte ränta och övriga kostnader om sammanlagt 541 252 kr. Venantius AB inkom den 14 mars 2003 med ansökan om att G.E. skulle försättas i konkurs.

Tingsrätten konstaterar att betalningsuppmaningen måste anses ha avsett en klar och förfallen skuld samt att skulden fortfarande är obetald.

Av utredningen framgår vidare att makarna E:s fastighet Braxen 15, som pantförskrivits till säkerhet för ifrågavarande lån, är taxerad som hyreshusenhet och därmed utgör en sådan näringsfastighet som avses i 2 kap.

14 § inkomstskattelagen (1999:1229). Vid sådant förhållande är G.E. enligt 2 kap. 6 § bokföringslagen bokföringsskyldig.

Mot Venantius AB:s bestridande är inte visat vare sig att Venantius AB har betryggande säkerhet i ifrågavarande fastigheter eller att sådan säkerhet föreligger genom de handlingar G.E. åberopat.

Förutsättningarna för att G.E. enligt 2 kap. 9 § konkurslagen skall presumeras vara på obestånd är således uppfyllda. Med hänsyn härtill och då något hinder häremot inte föreligger skall konkursansökan bifallas.

På grund av det anförda förordnar tingsrätten följande:

1. G.E. försätts i konkurs.

- - -

Hovrätten för Övre Norrland

G.E. överklagade i Hovrätten för Övre Norrland och yrkade i första hand att hovrätten skulle undanröja tingsrättens beslut och återförvisa målet till tingsrätten, i andra hand att hovrätten skulle upphäva tingsrättens beslut att försätta honom i konkurs.

Venantius bestred ändring.

G.E. anförde flera grunder till stöd för sitt överklagande. Han gjorde bl.a. gällande att insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen inte var tillämplig och uppgav att han och hans hustru hade överklagat att fastigheten för år 2002 var taxerad som näringsfastighet.

Venantius anförde bl.a. följande. Tingsrätten har konstaterat att den aktuella fastigheten är taxerad som hyreshusenhet och därmed utgör sådan näringsfastighet som avses i 2 kap. 14 § inkomstskattelagen. Vid sådant förhållande är E. och G.E. bokföringsskyldiga. E. och G.E. har inte kunnat visa att fastigheten inte är taxerad som näringsfastighet och att bokföringsskyldighet därför inte föreligger.

Hovrätten (hovrättspresidenten Anders Iacobæus samt hovrättsråden Bertil Eriksson och Anders Carlbaum, referent) anförde i slutligt beslut den 3 oktober 2003:

Hovrättens skäl

Hovrätten gör följande bedömning.

Hovrätten finner inte att det vid tingsrättens handläggning av målet förekommit något sådant fel som bör föranleda att tingsrättens beslut skall undanröjas och målet återförvisas dit för ny handläggning. G.E:s yrkande i denna del skall därför avslås.

Konkurslagen innehåller i 2 kap. 9 § en särskild insolvenspresumtion för gäldenär, som är eller senare än ett år före konkursansökan varit bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078).

I 2 kap. 6 § 1 st. bokföringslagen stadgas att en fysisk person som bedriver näringsverksamhet är bokföringsskyldig för denna. I andra stycket till nämnda stadgande anges att ägande eller brukande av en sådan fastighet som avses i 2 kap. 14 § inkomstskattelagen (1999:1229) alltid skall anses som näringsverksamhet. I specialmotiveringen till nämnda stadgande i bokföringslagen (prop. 1998/99:130 s. 381) anges det att det är fastighetens taxering som är avgörande för om bokföringsskyldighet föreligger, oavsett om fastighetsinnehavet i det enskilda fallet är förenat med en faktisk

näringsverksamhet.

Vid tidpunkten för ansökan om konkurs var G.E. lagfaren ägare till fastigheten Arvidsjaur Braxen 15, vilken då var taxerad som hyreshusenhet. G.E. har inte visat att fastigheten vid tidpunkten för ansökan om konkurs eller under det senaste året före konkursansökan inte skulle ha varit taxerad som hyreshusenhet. Han skall därför anses ha varit bokföringsskyldig.

G.E. har vidare gjort gällande att det förelegat konkurshinder enligt 2 kap. 10 § konkurslagen eftersom tredje man ställt betryggande säkerhet - proprieborgen - för Venantius fordran. Venantius har emellertid inte godtagit säkerheten varför något konkurshinder enligt 2 kap. 10 § inte förelegat (jfr Konkurslagen, Gösta Walin m.fl. I s. 57).

Av det anförda följer att förutsättningarna för att försätta G.E. i konkurs enligt 1 kap. 2 § och 2 kap. 9 § konkurslagen har förelegat. Vad G.E. i övrigt anför föranleder inte till någon annan bedömning. På grund av det anförda skall G.E:s överklagande avslås.

Hovrättens avgörande

Hovrätten avslår G.E:s yrkande om att hovrätten skall undanröja tingsrättens slutliga beslut och återförvisa målet till tingsrätten.

Hovrätten avslår överklagandet.

Högsta domstolen

G.E. överklagade och yrkade att HD skulle, med ändring av hovrättens beslut, ogilla konkursansökan eller återförvisa ärendet till tingsrätten för prövning.

Venantius bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Rakel Granditsky Hökeberg, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

Till stöd för konkursansökningen, som inkom till tingsrätten den 14 mars 2003, åberopade Venantius AB följande. G.E. var genom lagakraftvunnen dom, solidariskt med sin hustru E.E., betalningsskyldig för en skuld om 404 108 kr, jämte ränta, att utgå enligt pantbrev ur fastigheterna Arvidsjaur Braxen 15 och Boden Hornsberg 1:2. Fastigheten Braxen 15 var taxerad som hyreshusenhet. G.E., som tillsammans med sin hustru var lagfaren ägare till Braxen 15, hade delgivits en betalningsuppsmaning enligt 2 kap. 9 § konkurslagen (KL) men inte reglerat skulden, varför han fick anses insolvent.

Efter hovrättens beslut har skattemyndigheten den 6 november 2003, med anledning av G. och E.E:s överklagande av beslut om allmän fastighetstaxering år 2000 avseende hyreshus, undanröjt nämnda beslut beträffande Braxen 15 samt indelat och åsatt fastigheten taxering för år 2000 som småhusenhet, i enlighet med bestämmelserna om särskild fastighetstaxering av småhus.

G.E. har anförts att insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § KL inte är tillämplig då han inte varit bokföringsskyldig vid tidpunkten för konkursansökan eller ett år dessförinnan. Han har också bestritt att han skulle vara på obestånd.

Venantius har i första hand gjort gällande att insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § KL inte blivit ogiltig på grund av att fastigheten i efterhand har omtaxerats. För det fall presumtionen inte anses tillämplig har Venantius åberopat konkursförvaltarens berättelse till styrkande av att G.E. är på obestånd och att

han var det redan vid tidpunkten för tingsrättens konkursbeslut.

Med obestånd, eller insolvens, avses enligt 1 kap. 2 § andra stycket KL att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och att denna oförmåga inte är endast tillfällig. En gäldenär som är eller senare än ett år före konkursansökan har varit bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) skall, enligt 2 kap. 9 § KL, om inte annat visas anses insolvent om gäldenären har uppmanats av borgenär att betala en klar och förfallen skuld men underlåtit att göra det inom en vecka och borgenären begär gäldenären i konkurs inom tre veckor därefter och skulden då ännu inte är betald. Uppmaningen, som skall delges, skall innehålla en upplysning om att en konkursansökan kan följa. (Presumtionen gäller dock inte vissa, i 2 kap. 2 § bokföringslagen angivna, juridiska personer som inte bedriver näringsverksamhet.)

Enligt 2 kap. 6 § bokföringslagen är en fysisk person som bedriver näringsverksamhet bokföringsskyldig för denna. I paragrafens andra stycke anges att ägande eller brukande av en sådan näringsfastighet som avses i 2 kap. 14 § inkomstskattelagen (1999:1229) alltid skall anses som näringsverksamhet. Med näringsfastighet avses enligt sistnämnda bestämmelse sådan fastighet som inte är privatbostadsfastighet.

Av förarbetena till bokföringslagen framgår att det är fastighetens taxering som är avgörande för om bokföringsskyldighet föreligger, oavsett om fastighetsinnehavet i det enskilda fallet är förenat med en faktisk näringsverksamhet eller inte (jfr prop. 1998/99:130 s. 204 ff. och s. 381 f.).

Vid tidpunkten för konkursansökningarna, liksom ett år dessförinnan, var fastigheten Braxen 15 taxerad som hyreshusenhet. Som lagfaren ägare till fastigheten var G.E. därmed bokföringsskyldig. Venantius fordran var fastställd genom lagakraftvunnen dom och G.E. hade inte reglerat skulden trots att han hade delgivits en betalningsuppmaning i enlighet med bestämmelserna i 2 kap. 9 § KL. Det förelåg således förutsättningar för Venantius att ansöka om att G.E. skulle försättas i konkurs.

Genom skattemyndighetens beslut den 6 november 2003 är fastigheten Braxen 15 numera och från och med år 2000 taxerad som småhusenhet. En följd av detta är att G.E. inte längre är bokföringsskyldig på grund av fastighetsinnehavet. Frågan är om insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § KL under dessa nya förhållanden kan ligga till grund för bedömningen av hans insolvens. Om så är fallet skall konkursbeslutet upphävas endast om han kan visa att han är solvent. Om presumtionen inte kan ligga till grund för bedömningen skall konkursbeslutet upphävas om det inte på annat sätt framgår av utredningen att han är insolvent.

Insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § KL var ursprungligen tillämplig endast på köpmän. Det ansågs angeläget att personer som i sin förvärvsverksamhet fortlöpande ingick förbindelser, med tanke på borgenärernas säkerhet, snabbt kunde försättas i konkurs. Fördelen med presumtionen är att borgenären inte behöver genomföra någon undersökning av gäldenärens förhållanden, något som beträffande gäldenärer med omfattande verksamhet kan vara både kostsamt och krävande. (Jfr prop. 1986/87:90 s. 193.)

Om det emellertid skulle visa sig att någon bokföringsskyldighet inte förelåg vid tidpunkten för konkursansökningen eller ett år dessförinnan därför att gäldenären hade upphört med sin rörelse, kan presumtionen i nämnda lagrum inte läggas till grund för ett konkursbeslut (jfr NJA 1977 s. 467). När gäldenärens bokföringsskyldighet är en följd av att han eller hon innehar en fastighet som på grund av taxeringen betraktas som näringsfastighet, får presumtionen på samma sätt anses förlora sin tillämplighet om taxeringen av fastigheten ändras, så att det efter det nya taxeringsbeslutet kan konstateras att det inte förelåg någon bokföringsskyldighet vid tidpunkten för konkursansökningen eller ett år dessförinnan.

I förevarande fall medför alltså skattemyndighetens beslut om ändrad taxering av fastigheten Braxen 15 för år 2000 att insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § KL inte kan tillämpas. G.E:s insolvens måste därför styrkas på annat sätt.

Av den förvaltarberättelse som Venantius har åberopat framgår att G.E. är insolvent. Hans överklagande skall därför lämnas utan bifall.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

HD (justitieråden Svensson, Lennander, referent, Victor, Lundius och Lindeblad) meddelade den 28 maj 2004 följande beslut:

Skäl

Enligt 1 kap. 2 § konkurslagen (1987:672) skall en gäldenär som är insolvent efter ansökan av en borgenär försättas i konkurs. Konkursgrunden är således insolvens. I syfte att underlätta för borgenären att fullgöra sin bevisbörda avseende gäldenärens insolvens uppställs i lagen ett par presumtionsregler, som anknyter till vissa omständigheter vilka typiskt sett indicerar insolvens, 2 kap. 8 och 9 §§. Enligt 9 § skall en gäldenär som är eller senare än ett år före konkursansökan har varit bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) om inte annat visas anses insolvent, om gäldenären har uppmanats av en borgenär att betala en klar och förfallen skuld men underlåtit att göra det inom en vecka och borgenären begär gäldenären i konkurs inom tre veckor därefter och skulden då ännu inte är betald.

Till stöd för konkursansökningen, som inkom till tingsrätten den 14 mars 2003, åberopade Venantius AB dels en lagakraftvunnen dom, vari G.E. solidariskt med sin hustru E.E. ålagts betalningsskyldighet för en skuld om 404 108 kr, jämte ränta, dels att G.E. hade delgivits en betalningsuppsmaning enligt 2 kap. 9 § konkurslagen men inte reglerat skulden, varför han fick anses insolvent.

G.E. var tillsammans med sin hustru lagfaren ägare till fastigheten Braxen 15, Arvidsjaur, vilken var taxerad som hyreshusenhet. Såsom hovrätten angett följer av 2 kap. 6 § bokföringslagen och 2 kap. 14 § inkomstskattelagen (1999:1229) att G.E. därmed var bokföringsskyldig. Såsom hovrätten också angett framgår det av förarbetena till bokföringslagen att det är fastighetens taxering som är avgörande för om bokföringsskyldighet föreligger, oavsett om fastighetsinnehavet i det enskilda fallet är förenat med en faktisk näringsverksamhet eller inte (jfr prop. 1998/99:130 s. 204 ff. och s. 381 f.).

Efter hovrättens beslut har skattemyndigheten den 6 november 2003, med anledning av att G. och E.E. överklagat skattemyndighetens beslut om allmän fastighetstaxering år 2000 avseende hyreshus, omprövat och undanröjt sistnämnda beslut beträffande Braxen 15 samt indelat och åsatt fastigheten taxering för år 2000 som småhusenhet, i enlighet med bestämmelserna om särskild fastighetstaxering av småhus.

G.E. har i HD anfört att insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen till följd härav inte varit tillämplig, eftersom han inte varit bokföringsskyldig vid tidpunkten för konkursansökan eller ett år dessförinnan. Han har också bestritt att han var på obestånd då konkursansökan gjordes.

Venantius har i första hand gjort gällande att tillämpningen av insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen inte påverkas av att fastigheten i efterhand har omtaxerats. För det fall presumtionen inte anses tillämplig har Venantius åberopat förvaltarberättelsen i konkursen till styrkande av att G.E. är på obestånd.

I NJA 2002 s. 463 ansågs insolvenspresumtionen i 2 kap. 8 § konkurslagen

(avseende misslyckat utmätningförsök) inte kunna åberopas då det i efterhand visat sig att utmätningförsöket gjorts under felaktiga antaganden beträffande skuldens storlek. Ett utmätningförsök under sådana förhållanden ansågs inte typiskt sett ägnat att indicera insolvens, även om rekvisiten i lagtexten fortfarande var uppfyllda i formell mening. En annan situation förelåg i NJA 1982 s. 328, där ett konkursbeslut upphävdes efter resning då det i efterhand blev utrett att borgenären inte hade den fordran på gäldenären som låg till grund för konkursansökningen. I det fallet var det således en i lagen uppställd konkursförutsättning (att konkursansökan görs av en borgenär eller med andra ord att den som ansöker om att en gäldenär skall försättas i konkurs också är behörig att göra en sådan ansökan) som föll bort. Jfr i sammanhanget även NJA 1977 s. 467.

Sedan taxeringsbeslutet avseende 2000 års taxering, vilket gäller till nästa taxering, ändrats får det anses utrett att G.E. inte varit bokföringsskyldig vid konkursansökan år 2003 eller senare än ett år före denna. Eftersom insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen innehåller ett krav på att bokföringsskyldighet skall föreligga har en grundläggande förutsättning för att åberopa denna fallit bort. Presumtionen kan därför inte användas i förevarande fall.

Det som nu anförts innebär att G.E:s insolvens måste styrkas på annat sätt. Det avgörande är härvid inte förhållandena när konkursansökan gjordes utan hur det förhåller sig när ansökningen prövas (se t.ex. prop. 1975:6 s. 72 och 116 samt NJA 1946 s. 486 och 1966 C nr 1114, jfr även 2 kap. 22 § konkurslagen).

Av den förvaltarberättelse som Venantius har åberopat framgår att G.E. är insolvent. Hans överklagande skall därför lämnas utan bifall.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Samtidigt med det refererade målet och med motsvarande utgång avgjordes ett mål angående försättande i konkurs mellan E.E. och Venantius AB.

HD:s beslut meddelat: den 28 maj 2004.

Mål nr: Ö 4150-03.

Lagrum: 2 kap. 9 § konkurslagen (1987:672).

Rättsfall: NJA 1946 s. 486, NJA 1966 C 1114, NJA 1977 s. 467, NJA 1982 s. 328 och NJA 2002 s. 463.

Sökord: Konkurs; Konkursansökan; Insolvens; Insolvenspresumtion; Obestånd; Bokföringsskyldighet
